

Remedius Prutký OFM – O Egyptě, Arábii, Palestině a Galileji (I). 2009. K vydání připravil a z latinského originálu přeložil Josef Förster. Praha: Libri.

Jakub Kydlíček

Katedra blízkovýchodních studií, Fakulta filozofická, ZČU v Plzni, kydlicekj@gmail.com

VÝZNAMNÝ cestopis františkánského misionáře Remedia Prutkého, nazývaný též „Itinerarium“, byl dosud nepeložený, avšak přesto ceněným dílem, na jehož potenciál a význam bylo již několikrát poukazováno. První díl tohoto cestopisu se nyní konečně dočkal překladu od Josefa Förstera. V kritické edici a komentovaném překladu tak vychází nadmíru hodnotný příspěvek k zaplňování bílých míst na mapě poznání „Orientu“ v 18. století.

Osudy Václava Remedia Prutkého byly od mládí svázány s františkánským řádem, do nějž vstoupil coby mladík roku 1734. Po působení v Čechách vstoupil ve věku 36 let (1749) do služeb Svaté kongregace pro šíření víry. Tím se otevřela stěžejní kapitola Remediova života. Po zhruba ročním studiu v *Collegium missionum* skládá patřičně zkoušky z arabského jazyka. V Egyptě se Prutký ocitá v polovině roku 1750, působí zde více než rok. Poté odchází do Etiopie, odtud až do východní Indie, zpět pak přes Mauricius a Réunion do Prahy. V roce 1755 je opět v Egyptě, avšak záhy odchází coby vojenský kaplan do víru sedmileté války. Po válce zamíří na misií do Ruska. Odtud je vykážán roku 1769 a odchází do Florencie, kde umírá na počátku února 1770.

První díl rozsáhlého cestopisného rukopisu nese název „De Aegypto, Arabia, Palaestina et Galilea“. Celý cestopis se vžil pod zkráceným názvem *Itinerarium*. Jeho druhá část, dosud známější, je věnována Remediovu působení v Etiopii.

Motivací pro vypracování edice a překladu byl Josef Försterovi především fakt, že na rozdíl od latinsky psané české humanistické literatury nebylo dosud přeloženo významné latinské barokní dílo cestopisného charakteru. Förster tak odpovídá na výzvu významných historiků či orientalistů (Z. Kalista, M. Krása, Z. Malý), již se jako první zabývali Prutkého *Itinerariem*.

Autor překladu věnoval úsilí nejen samotnému prvnímu dílu Prutkého cest po Egyptě, Arábii, Palestině a Galileji. První část svazku obsahuje také rozsáhlou studii věnovanou historii působení františkánského řádu v Orientu, osobnosti autora cestopisu Remedia Prutkého a jeho postojům nejen k islámu, ale i k vlastnímu misionářskému poslání.

V úvodu této studie je poměrně značná pozornost věnována františkánským strategiím při misijním působení. Předpokladem pro misijní činnost byla kvalitní odborná příprava. K tomuto účelu sloužila v Římě instituce zvaná *Collegium missionum*. Zde byla realizována výuka patřičných jazyků (zejména arabštiny a albánštiny) a kontroverzní teologie. Přestože misionáři trávili v koleji studiem arabského jazyka poměrně krátkou dobu, lze tuto instituci hodnotit jako významné evropské centrum studia Orientu. Proto lze i Remediovu význam chápat jako přínos poměrně vzdělaného „orientalisty“. V této souvislosti je zvláště zajímavou epizodou rukopisu i Remediovu pracovní italsko-arabský slovníček, operující zejména s pojmy každodenního kontaktu a potřeb misionářského života.

Förster vyvinul značné úsilí při studiu sekundárních pramenů, aby mohl stanovit primární zájem františkánských misionářů v Egyptě. Na rozdíl od jezuitských záměrů v Asii či Americe nebylo cílem františkánů v Egyptě věnovat se christianizaci široké populace. Díky specifickým podmínkám Egypta tehdejší doby, tedy většinové muslimské populaci a významnému podílu různých křesťanských menšin, bylo primárním zájmem sloužit právě zde přítomným křesťanům – ať již Koptům, či jiným přítomným křesťanům z různých koutů Evropy. Zvláštní pozornost věnuje Förster úsilí františkánských misionářů přiblížit koptskou obec římskokatolické církvi. Tato činnost byla typická zejména pro františkány, ostatní misionáři (např. protestantští) sledovali odlišné cíle, zejména vnitřní obnovu koptské církve.

Zevrubně analýze je podrobeno i Remediovo chápání islámu a Orientu. Z používaných označení „stupidí Mahometani“, „Damnatu Pseudopropheta“, „falsus propheta“, je zřejmé, že ve shodě s dobovým chápáním považoval Remedius muslimy za heretiky. Toto stereotypní chápání muslimů jako tmářských sektářů a nepřátel křesťanů se v evropském přístupu drželo až do osvícenství. Na druhou stranu si Remedius značně vážil upřímné horlivosti muslimské víry. Není bez zajímavosti, že Remedius poukazuje na nezáměr muslimské populace o památky předchozích velkých epoch – františkánský misionář na několika místech takřka hořekuje nad úpadkem stavu starých egyptských památek a vyčítá současným generacím nezáměr o toto slavné dědictví.

Förster uvádí správný postřeh, že Remedius si svými cestami a výpravami za památkami z valné části především ověřoval informace nabyté předchozím pilným studiem dostupných pramenů. Zdá se, že obsah těchto sekundárních pramenů leckdy přechází do vlastního Remediova výkladu. Intertextové relace jsou nejvýznamnějším aspektem popisu pouti po Galileji a Palestině. Díky podrobnému studiu chronologie Remediovy cest a jeho znalosti sekundární literatury může Förster otevřít problém Remediovy cesty do Svaté země. Podle Förstera Prutký sám nikdy žádnou cestu do Svaté země nerealizoval. Touha po této cestě je tak naplněna pouze skrze reflexi textů, jež Prutký prostoval během svého studijního pobytu a misionářské přípravy v Římě.

Vlastní překlad byl vypracován se zřetelem na Prutkého specifický a osobitý projev. Remediova latina již není typickou latinou humanistickou, naopak má svou autorskou individualitu. Odchyly v jazyce se týkají zejména roviny syntaktické, v lexiku pak zaujme zejména řada latinizovaných výpůjček z různých jazyků. Förster v úvodní studii detailně vypočítává jednotlivé „barbarismy“ jakož i neobvyklé syntaktické obraty Remediova textu.

Autor svazku se záměrně snažil o překlad přístupný a čtivý, avšak zachovávající kolorit a intence Remediova výkladu. Toponyma a jména osobní jsou zachována dle latinské předlohy. Soliman zůstává Solimánem a Mahomed Mahomedem, v poznámkovém aparátu jsou však jména uvedena ve své originální, turecké či arabské podobě.

Kapitola týkající se správy Egypta, vojska, boje a dalších záležitostí správy je úsekem enumerativním, i když nepostrádá přitažlivost a provokuje čtenářovu představivost. Vyskytuje se zde výčet řady titulů a hodností vojenských či správních představitelů. Tyto jsou v překladu ponechány v barbarizované podobě, avšak (na rozdíl od zmíněných osobních jmen) není v poznámkovém aparátu uveden standardizovaný turecký/arabský ekvivalent. Rejstřík takových pojmů by byl pro čtenáře pravděpodobně vítaným rozšířením, jde však spíše o úkol pro orientalistu či historika Osmanské říše. Nejedná se však o zásadní nedostatky, neboť právě uchování těchto termínů a jmen dodává četbě *Itineraria* exotický, řekli bychom „orientální“ kolorit napínavého cestopisu. Podobného efektu je pak dosaženo zachováním dramatickosti narativního proudu výkladu, a to zejména v těch úsecích, kde je líčeno dramatické, mučednické smrti blízké střetnutí Remedia a jeho misionářských kolegů s místní komunitou. Cennými údaji

pro zkoumání každodenního života tehdejší egyptské populace jsou i Remediovy podrobné popisy některých řemeslných činností („Pravdivý popis pecí a líhnutí kuřat v nich“).

Svazek je klíčovou publikací nejen pro neolatinisty, ale i pro historiky, „orientalisty“ a další badatele se zájmem o dějiny Egypta a jeho společnosti. Svou povahou je kniha zásadním příspěvkem do mozaiky Orientu 18. století viděného očima evropských současníků. Právě doba baroka, jejímž je Prutký pravým synem, se v poslední době ukazuje jako klíčová pro pochopení konceptualizace pojmu „Orient“. Svazek je tak více než vítaným doplňkem k nedávno publikovanému českému překladu díla Edwarda Saida „Orientalismus“.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Remedius Prutký. 2009. O Egyptě, Arábii, Palestině a Galileji (I). Praha: Libri.